

— Umalliq:
Luis Gonzales Posada

CRONICA AWAN

REVOLUSIUNPA RIMAYNIN'

—Mit'alipi llank'ana "LA CRONICA",
Umalliq, qelqana wasi
Andahuaylas k'ijllupi 1472 Lima Ilaqtapi.
Tiyanan: Paseo de la Repùblica
291 yupanayuq, isqon fiiqe patapi. Tel.: 283460
Editorial Viru S.A., ruwasqan.

10 yupana

Lima Ilaqtapi, pisqa p'unchay Chewa Warki killa 1976 watapi

KAY MIT'ALIS/. 4.50 LLAQTANTINPI

¡KAWSAY! PACHATIJRAQ

Revolucionpa umalliq politikan

● Kay llacthispas Pacha T'ijray-ninpi, hamut'aykuna, yupauchay-napaqmi Revolucion Peruanaq Organizacion Politican pagarimuyipli. Chay-pi Revolucioninchi taripaqua teqsi uni ch'uya yuyav rimayninta, chaymanta kamaq walipaynintaw. Mana politica teqitipi kurkuchaya munayku, kamachi apuchasqa runakuna haywariapachu, chaymanta runaman tukuychita, chaymanta rimachiy qhatu kananapq. Yuyachamuyku chay kamachita participacion umallikuna, Peru Suyupi musaq masichakuy haykunapanq. Hina kaspaka, kanqacha floquicupaq, teosi llank'ay llacthanchis politika masichakuyman.

Chaymi kurachanpanqa teqsi organizativa llacthanchi Revolucionpa, allin sumaqta allusun puriñiranpano p'acha llinkunata, Awasni hunt'asqalla kas-

qa Revolucion Peruanaq sullulchay mashkhayninkuan atipasun sasa ka-may walpayta politika masichakuy-ninchis teqsi yuyaykunawan sayachun.

Kay rimaykunawan ranpasqa hatarimunqa Organizacion Politica Revolucion Peruanaq ankyalikuyunin, sapan suyulla wala wisa qasillaykumanta. Payqa llank'anya Peru llactaq inti qatianpaq, wakinakuspa' Chaymanta maganakuspa hui politica p'ata sun-turkunawa yuyaynini puritya t'achispa. Kay awsan hatun munaynin, chaymanta wifay paskaywan tupan-kuyun. Llaqtaman willasqa kay politica masichakuyta, pagrimupsa llacthispas teqsinqinkunamanta, Gobierno Revolucionario de la Fuerza Armada-manta, sur'chay rimayninta, paypi iñispa, hinaspataq purisqanchis T'ijray-nin sapallanpi qespinanpanq.

politika teqsimanta

● Kay iskay wakinpinpin hun-t'aykuna kashan, ichaq ma-nan kay wakinchaspakuna nishu fiawpaqtu kuman kama kanku kamachiq llank'aynini. Tukus-qa, utaq tukukunapanq, kashaq-tinfa, kay llank'aykunamanta Gobierno de la Fuerza Armadaq llank'ayninnanta awsan, kay-manni churanchayku, llacthan-chis kallpachayta churaspay.

Chaymanta q'eya llank'ayniv-kupi awsan allin ruwayni kashan chay Sector de Propiedad Social kalpan yapaqyunkurachis. Kay ri-maypi, chay Cooperativas Agricolas de Producción, chay Sociedades Agrícolas de Interés Social, chaymanta chay Comunidades Campesinas, chaymanta allicharcanchis nuevo sectoriñamanta hun-t'aykunantu utaq tantasqa chay empresas de propiedad social chaninmanta nisqa. Chaymanta kallpachayta atisun-chis, chaymanta ushylimanta kay sector de propiedad socialta kallpachaynchispas.

Kunapacha llank'ashanku is-kay chunka isqonniyu propie-dad social masichakuykuna, yu-saq qhapaq mayinches q'hqatuk-u-napi. Kay empresakun llank'achingaku tawa chunka waranqa llank'akunata chunka tawayuq llacthanshikunapi.

Sector de Propiedad Socialta kallpachaynchispas, politico feneqpi hunt'asqa kanqa p'ata-chaspa musoq llaqtu kamachi uyakunaman criterio participato-

rio nisqata uyaripa, chaymi niyta munan kikin runakunalla-paq qallarinachimi hujimanta llacthanchisa politica tegsinta tusanapanq, awsan sutinamanta Revolucion Peruanaq churayn-in-kunaman, chaymanta anchu llacthanchis munasqanta, munayn-in-tawan hunt'achispa.

Hinamantau masikhanchis mu-su politico teqsimanta churaspachis llaqtu masinchikunuma-nasqannaman hina, munasqantu sut'chankunapqa.

Kay yupauchayku llapan qhe-waymanta, kallpachayku kaq churaynchis, qelqawan unan-chasqa, chaymanta allaywan yuyachasqa, kaytan ruwanantu tukuy kamachiq t'aqakuna. Kay-pi ch'uya kayintia saphichan hui fiawpaq llank'aynini Revolucion paqtaqaytaqni qallarinan ku-nan pachamanta. Kaymi teqsimanta kamachina tusanapanq che-paqamanta Peru yuq llaqtu masinchikunamanta manchay-ni p'uchukanpanq.

Tegsimanta sapay, kay masi-chakuykunamarkakunapi ka-machinchikunamanta chaymanta politica masichakuyta pacha T'ijraykunamanta, kayni kallantaq raiyin kikin kallpachaykunin-manta tusanapanq, tegsimanta q'a ya unaninchis democra-cia social de participacion, plena-manta, musoq estructura politica global, tukuynimanta, runakay qhapaq yuyaykunanta, kushka-chasqa, qespri unanachakuna, Re-volucion Peruanaq runa masicha-kuynimantawan.

America Suyupi tiqa masinchis llactakunawanmi sumaqmi kawsaya munay.

Markona hap'isqanchis

● Chaymanta, gayna p'unchaykuna Gobierno Revolucionario, Markona llacthispasqap hapi. Chay su-maq ruruchiyin, kay qhapaq yaci-miento de hierroga kunaqna Peru Suyupi kanku. 1903 watapi Markona tarisqaku chay pisqa chunka wata qhepamantataq llank'ayman hayku-yani. Kunan pacha ruruchiyanga 'Isqon-hu' toneladasmi sapa wutapi kashan, chayrachakuntaq kinsa waranqa pisqa pachaj hunt'uslisp'i. Waqaychasa qaqininkunataq allin yupasa iskay pachaj pusaq chunka suqaytay huntu-toneladas kay mineralanta teqsimanta yupi allin rimasqa qhatukunawan kashan.

Kay ruwasqayku wifay paskay chaninpaq, chaymanta khaynata ru-waspa hap'ikusun tukuy Peru Suyu-q, mama pachaq qhapaq kavninta, kay Gobierno Revolucionario de la Fuerza Armadaq churallashamni Plan Inkata imayna Politika Peruana kamicchita.

Markona hap'isqanchismi Revolucionpa' hatun laliyin. Tayachin llaqtu politikata, yanapantaq Peru Suyu-hataryinti, llacthanchisa qo-llanata frenete economico politicotata kallpachaspa, chaymanta hunt'ay-chintaq llacthanchisa unaypacha su-yasanta. Kay tegi tinkuywan Proceso Revolucionario, kay kamachiq munayninkuna, kantamqi Planta Side-rurgica llank'ay mineraluna suysu-napanq Marcona chaymi allinta industria del acero nisqanchista wiñarichin-qa.

Defensa Ministeriokuna rakinyin-tan hunt'aykunaku allin yuyachana-paq chay llactamanta desarrollo eco-nomico, allinilatata yanapasta, chay exploracion petroliferaw, chaymanta mineralwan, chay olloducto llan-k'aypi, chaymanta fan llank'aykuna-pi, yunkapi mitmuykunata, chay pres-tacion de servicios sanitarios y sociales, llacthanchis 'suyukunapi, Tukunapacta, musoq kamachi yakuvi-junt'aychis Seguridad Nacional chay Servicio Militar Obligatorio pi kaymi hunt'aychis Seguridad Nacional chay Suyunchis qhapaqyanpanq. Ichqa-

llan'aynina paqqa arpaymantan kalipa-chasun, hinaspataq huq llank'aykuna-ta saqen. Revolucionario Kamachiq allandancha aswan ushhay llank'ay-kuna, chaykunaman munay, mana-munay; hunt'aykupsa. Chay raykun, chayraq chay awsan Revolucionpa munaynina qallarinachispas, kashan-chis. Kay yuyayp'i, tukuy k'alfpa churasqa 'Yachachymar', chaymanta kay ushhay ruwaykunapi chay mikunakuna ruruchiyi, chaymanta yepayapusurischa kuan k'alfpa chinchis munay hunt'aykunaman, tukunapaq chay qhali kaymanta, tiananchisman-

cha.

Chay fiawpaq nisqay llank'ayku-na, mama sagenan kanku Peru Suyunchis qhapaqyanpanq. Ichqa-

ta.

hawcha awqakuna llacthanchista tunpanku

● Hawa llactakunamanta ri-masinchis niyanchis, Gobierno Revolucionario de la Fuerza Armada, hujimantayllaw-niunqtaq llaqtu masinchikunamanta chaymanta Latina llactakunamanta mana tatiq agencias del imperialismo awqaykunata, tunpunkataq Peru Suyuta awqa-nakuy munayninta, wafuchinamanta tunpanku. Kay runa mirachir yupaytan Pacha T'ijay kamachiq llaqtuq qhapaq yuyaywan llactakunamanta wajaykuyku; chaymanta qhapaq yuyaywan llactakunamanta titaqchintiq qhapaq yuyaywan llactakunamanta wajaykuyku; chaymanta qhapaq yuyaywan llactakunamanta tunpanku. Nisqanchispasqa hui awqallan chinchimpiq, sayarishan kinsa p'unchay Ooya raymi Kilapi 1968 wata pachamanta; chay awqayqa subdesarrollado chinchimpi wajahay chinkachiy, chaymanta injusticia chinchachiy. Kay awqayqa tukuy kallpan-chista munashanchis. Hinaspataq qeshipashan hayllipa, Qasilla-pi kawsaya munaynqa, qasi-tiyayllanwanmi kay hatun awqay-pi p'uchukay haylla taripasun. Ichqa ushhaylamantan amacha-sun tukuy kallpan-chista llacthanchista chaymanta qollana kay-ninchista.

proceso wañuy kawsay awqanamanta. Ichqa kaypi qhawanchis sapan atiyta hawcha awqanchista, payqa revolu-cionpa' chistapas pisapichimamni imaymanta hark'ay tukuykunawan llacthanchis pacha T'ijrayinti.

Chaymanta politica concreta ati-

pakuypi, hujim kanku hawcha kall-

pakuna, chaymanta hujimullataqa

hawcha awqakuna.

Manan kipiyas maypilas, Wakinmi-

munaku, mana uraymatakuta, mana

chawhawaykuta, ch'uyachaspa.

Kantamqi intereses politicos,

paykunammi mana hunt'ayniyu sira-

panchu. Paykunaku manan munari-

kuchu. Revolucion Peruanaq saphicha-

kunanta, llacthanchisa yuyaynipi,

imayna hui yuyay awsan allin mana

fiawpaq yuyachakuna, chaymanta

unaychakuna, tukuykunawan wiñay pas-

qui politico hamut'aynina.

● Pakayta munasqa, utaq chika

pisaychayta munasqa teqsi wa-

kinchaymanta, pollichiyta kawan-

munankanta sphinta Peruana queaq-

aykintia. Ichqa mana allin isqon-

paq, mana huiy'aq flannin q'ewiran-

paq.

Chay mirachisqa fiawpa yuyachay-

kuym, wek'a kamachi garmonal, wall-

pa aycha burocratico chay manta ru-pu-

paq, kay kawsaymi fiawpaq masi-

chakuya samanqasqa kay hawcha

kuymachawachayta, Paykunaqa tu-

kuy pacha qespisqa rispuqsa

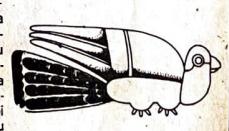
llacthanchis, imaynatas awqan-

kuypaq sayashanchis chayta

rimachunku. Chaymanta willa-

chunku, sihusu, Peru Suyuncipi

llank'asqa rimay unanchasqachu-

Wajcha llaqtakunaq yachachiqkunan tantakunku

MEXICO, Hawk'ay kusi killa, 1975 wata (CRONICAWAN-PAQ). Pacha, tawayuq llaqtakuna, wajcha llaqtakuna, kinsa neqe pachapi tiyaq llaqtakuna (Paykunato castellano simipi Países del Tercer Mundo, ninchis, tantanakunku Mexico Suyupi "Congreso Internacional de Educadores del Tercer Mundo" nisqata ruwaspa; chaymi niya munan; kinsa neqe pachapi tiyaq llaqtakuna, yachachiqkunan hatun masichakuypi tantanakunku, Chawawarki killapi, písqa p'unchaymanta, pusaq p'unchaykama.

Chaytan nin, Carlos Jonguitud Barrios, Comité Organizadormanta umalliqin.

Chay tantanakuyi, ruwakunqa, Sindicato Nacional de Trabajadores de la Educación de México qolqe churasqanwan.

Nan pacha, tawayuq llaqtakunaña, rinankuna su'tchanku, paykunon votoyuq kanqaku, huqqaq chunka suqtayuq llabtakunaq, manan votoyuq kanqaku, chay qheqap llaqtakunañan kashanku capitalista llaqtakuna, socialista llaqtakunaq.

Kay tantanakuyi ruwakunqa imperialista llaqtakuna yachaynirwan

awqasqanchista ithrichinapas. Chaytan nin kikin Carlos Jonguitud Barrios.

Chay tantanakuyi, astawan kaymanta rimakunka: "Olapaq kayinchi masichaqqa yachaywan wiñasqamanta, wiñay yachaymanta, yachaywan ch'iñllanchakuymanta" (chaytan, castellano simipi ninchis: Educación y Desarrollo Económico Social, Educación y Cultura, Educación y Solidaridad Internacional", nispa).

Chay tantanakuyi P'uchukay rimaykunan, "Declaraciones de Acapulco" sutiwan riqskunka.

Chay tantanakuyi tukuykuqtinmi, huq tantanakuya ruwanku, chaypin rimanku, America Latina Suyupi yachachiq puralla. Kay qheqap tantanakuyi "Confederación de Educadores Americanos" masichakuywan wajaysaq kashan.

Chay tantanakuyi ruwakunqa Chawawarki killapi, chunka hujiyuq p'unchaymanta, chunka tawayuq p'unchaykama. Chayman rinqaku Castellano simipi rimaq, yaqa llapallan llaqtakuna, ch'ullan llaqtallan manan rimachu, chaymi Puerto Rico llaata.

portugal: wañuchinaykama awqanakuy capitalismowan

LISBOA, Kawk'ay kusi killa, 1975 wata (CRONICAWAN-PAQ): "Wamink'a Vasco Gonçalvez Portugal llaqtapi, Nawaqe Ministerio kamachiku, nin: 'Portugal llaqtan, awqanakuyi haykuna, Portugal llaqtapi, capitalismo wañuchinapaq'.

Chaytan nisa, huj tantanakuyi rimaspa lapa sindikatu huflusqa kaq-tinku, Wamink'a Gonçalvez llaqtan, runakunata, mana t'akunakundapachayamun. Sichus t'akunakunkichayqa, rawpaq ankallikunku, rawpaq pacha t'iraq runakunata, hark'asqa qhepaku.

Nawaqe willkarqa kamachiku,

hinallataq nisa, rawpaq pacha t'iraqkuna kashayku Movimiento de la Fuerza Arriada llaqtakuna van masichakuypi.

Hinallataqmi, Wamink'a Gonçalvez, nin: "O'ye pachapaq munayku, llaqtakuna kamachikunata, hinaspasruwasunlla yachay t'iraqta, hinallataqmi, alchakunaga llaqtakuna kamachikuypi (chayta castellano simipi ninchis Aparato del Estado), chay alchakuypi ruwakunqa llaqtakuna van, paykuna chawariwananpaq imaynataq empresakuna purishan chayta, estatalkunapas, privadakunapas.

Cuba llaqtapi yuyarinku llaqtanchista

LA HABANA, OJBA, Hawk'ay kusi killa, 1975 wata (PL) - Cuba llaqtapi "GRANMA" mit'al, Peru llaqtapi hatun p'unchayninta yuyaripa rimarin.

GRANMA, nin: "Cuba llaqtapi, Peru llaqtata wayntuna hina riqsin, chay raykun, Peru llaqtata runakunawan, huj runa hinalla tantanakuyu, Fuerza Armada Revolucionaria Kamachikuwan, Wamink'a Juan Velasco Alvarado umalliqwan.

wan, patriota antimperialista yuyav-

Tukunapan, Granma mit'al ri-

man: "Cuba llaqtata tukuy sunqowan-

munan Peru llaqtapi hutuna atipana-

nta, flannita thaskisqatn wiñay-

wiñaynipaq qespiyinti tarinapanq".

Astawan qelqasa, Granma mit'al-

nin: "Peru llaqtapi Fuerza Armada Revolucionaria Kamachiku, kamachiya qallarisqamanta pacha, chay llaqtata kawsyta qallarisqan qespiqa politico yuyaywan, tukuy atiynin-

paq, Peru suyuncu qespiyinti tarinapanq".

Ran kinsa wataña llaqtanchis rimarisqa...

niñan, Peru suyuncu qespiyinti tarinapanq".

Chay llaqtakunaq rimaynta hunt'aspas, hilallaku ninku, Peru llaqtan haylin, kay llaqtan rawpachiran chay rimaya, nispa.

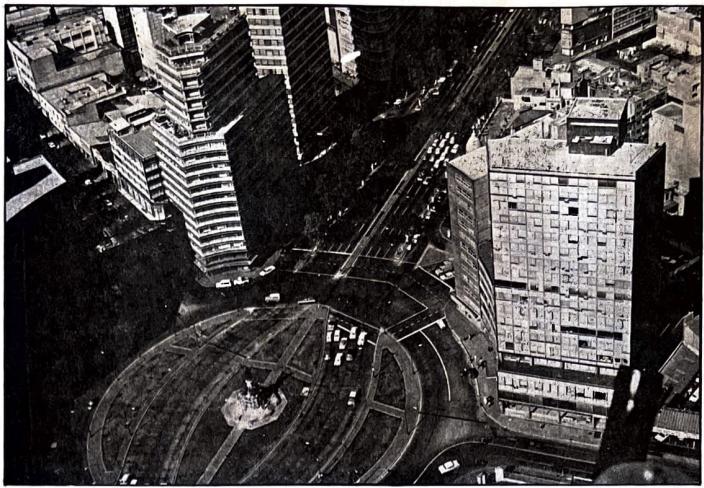
Chay OEA nisanchismi, tantanakun chunka suqtayuq tiyaq Carrillera-kuna masichakusqan ruwaspa, San José de Costa Rica llaqtapi.

Chaypi, Peru suyuncimanta rimay-

rin Wamink'a Miguel Angel de la Flor Valle, Gobierno Revolucionario sutinpi. Nan kinsa wataña Peru rimasqa "Cuba llaqtapi hark'akuyta uqarisunchis", nispa, chaymantapacha, kunan kama manan Estados Unidos llaqtapi, munanchu chay qespiyta, qheqap sapa kaspera hark'akuruan.

Chay raykun, Peru llaqtanchis,

Mexico llaqtapi, Argentina, Panama, Costa Rica, Colombia, huq llaqtakuna-

Kay llaqtapin tantanakunku wajcha llaqtakunapi yachachiqkuna.

Omar Torrijos llaqtanpas SELA masichaypi kancha.

cuba llaqtaman hark'akuyta uqarinku

SAN JOSE DE COSTA RICA, julio 1975. (CRONICAWAN-PAQ) Organización de Estados Americanos, masichakuymi, Peru llaqtanchis rimasqa yuyaypan.

Chay OEA nisanchismi, tantanakun chunka suqtayuq tiyaq Carrillera-kuna masichakusqan ruwaspa, San José de Costa Rica llaqtapi.

Chaypi, Peru suyuncimanta rimay-

rin Wamink'a Miguel Angel de la Flor Valle, Gobierno Revolucionario sutinpi. Nan kinsa wataña Peru rimasqa "Cuba llaqtapi hark'akuyta uqarisunchis", nispa, chaymantapacha, kunan kama manan Estados Unidos llaqtapi, munanchu chay qespiyta, qheqap sapa kaspera hark'akuruan.

Chay raykun, Peru llaqtanchis,

Mexico llaqtapi, Argentina, Panama, Costa Rica, Colombia, huq llaqtakuna-

puwan, chay mañakuypi karanku, hinapa kunan llaqtakunaq ashka rimaynta hunt'anku.

Chay llaqtakunaq rimaynta hunt'aspas, hilallaku ninku, Peru llaqtan haylin, kay llaqtan rawpachiran chay rimaya, nispa.

Chay raykun, chay chunka suqtayuq neqe Cancillerkuna masicha-

kuyp, kunan yuyarinku Cuba llaqt-

man hark'akuyta. Chay tantanakuypi, hark'akuyta uqarisqap votokunawan-

mi yuyamunku chunka suqtayuq llaqtakuna, mana hark'akuyta uqari-

napaqtaq, kinsa llaqtakunata yupa-

SELA masichayta paqarichimunqaku

PANAMA, Chawawarki killa, 1975 wata (CRONICAWAN-PAQ) - Panama llaqtapi, tantanakunku, chay chunka pisqayuq llaqtakuna, chaypin kashanku chunka pisqayuq willkarakuna.

Chay tantanakuyu ruwakunha huj masichayku paqarichinapaq, chay masichakuyu sutinmi kancha SISTEMA ECONOMICO LATINO AMERICANO, chaymi reoskunka SELA sutinwan.

Imaynapi paqarichinapku kay SELA masichayta, chayshanchis hina, America hatun Suyupin tivashchis ashka llaqtakuna, yaqa kinsa chunka llaqtakuna yupakusqan llaqtakuna kashanchis, chaymantapacha, chaychunka isky chunka pisqayuq llaqtakuna, chay Latino Americanata. Chay isky chunka pisqayuq llaqtakunaman, Mexico llaqtapi hufukunankupaq wajaymu America Latina llaqtakunapaq economia munayinta mashkanan-

kupaq.

Chay wajaymanni, yapakuramunku Colombia llaqtapi, Venezuela llaqtapiwan. Chay raykun, Panama llaqtapi tantanakunku chay isky chunka pisqayuq Latino America llaqtakuna, chaypin qelqapi sut'icha-

munku imaynata kancha kay masi-

chayku, hinallataqni hinku, imayq-

paqarimunka kay SELA nisanchis.

Chay qelqapi, churamunku imata mashkhakunka chay SELA chayta, hinallataqmi imaynay ruwakunata ruwakunqa, hinata ninku: SELA, mashkhakunka imaynay gespichimunka Latino America llaqtakunamata em-

presakunata (chayta, castellano simipi ninchis "treación de empresas multinacionales latinoamericanas") Hinallataqmi, kay Selva kancha rimanaku-

nkuq llaqtakuna, kay SELA nisanchis.

imaynay paykun puralla ruwanku, imaytaps rimanku, hatun tantanakuyi, mayutin masichakuypi, economico nomico tantanakuyi.

Hinallataqmi, SELA ruwakunqa, imaynay latinoamericano llaqtakunapi chhalakusqan chawankap, mikhuna- ta, wanuta, materias primas qan-

chistapas, hinallataqmi qawanya imaynay latinoamerica llaqtakunapi ruwanku, hatun tantanakuyi.

Chaymantapachay, SELA paqarimunku, willkarakuna rimanapanqa, imaynay ya-

chachinaku, llaqtakuna, ayupasqa ruwanku, hatun tantanakuyi.

Chay raykun, huñanakunku Pana-

ma llaqtapi. Chay tantanakuyi, will-

karakuna sur'ichamunku chayta,

hinapaq allarakuna, qelqapi churam-

unka, kupaq liw munasqata llaqtakuna

Latino America llaqtakunata, huj Grupo de Trabajo de Alto Nivel, suticasqapi.

Isky killapi llaqtanaku, kay

Grupo de Trabajo de Alto Nivel nisanchis, llaqtakuna, Peru suyup umalliq-

ku, kunan yuyarinku, chay churamunku

runa, Cuba llaqtawan, wayqepura

hina.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba llaqtaman, Wamink'a Fidel

Castruman, paykunaytu apachin.

Chay raykun, Peru llaqtapi, wayqepura

sutinpi, Gobierno Revolucionario

Kamachiku, sutinpias, Wamink'a Juan

Velasco Alvarado, Peru suyup umalliq,

Cuba lla

Wallawisakunaq thaskiylnin

Wallawisakunaq thaskiylnin hununpi pe-ru-nukuna qaynap'un, chay yupay qhawananqaku, qayllanpi utaq canalisi, saminchakunni requichiswanchaq. Wallawisa-kunata, atipakuq chaymantaraq hunt-achispa qasi kawsyapaq, chaymantaraq runaq t'aqlayniwanta simin-chaspa.

Llaqtayuq Wamink'a Juan Velasco Alvarado, iñiñum mäst'ayta Sami Way'tasqa Pukaramanta pacha, puqasqan Kamachi Willkargan-kunawan, chaymantaraq hina llaqtayuq Wamink'a raymi t'a-

qllaylin chaskisqa kesha, chayamug-tin, kaqllataq riuputinas, walla wisa-mast'aypi p'uchaqatkin, chaymantaraq waranqapi llaqtayuq masikuna qatiniku tanqa tanqaraq qhawayuyllataspas mu-nasa, chaymantaraq makin qoynakuy-paq.

Kunamni chayraq Peru llaqtayuq yuyu-manaspa iñinga, imaynas kallpasyawa wallawisa amachan hina, mana hawa-puchakununa qhawaranakullapaq-chu chaymantaraq tukuykuq suyus-chipki, chaymantaraq kawsyaman-tawan; peruanu wallawisaqa, chaymantaraq wamink'a kunkanaq yachay ati-yuqmi kanku, yachayapaq haykun-an-kupaq llaqtanchispa iteqsi hatunqaray proceso de cambiispi, unanchakunanta "3 de octubre de 1968" watamanta pacha.

Llaqtanchisqa, yuyay manchayn-yuq, allinmanu yuyaychakun key musoq chaymantaraq pacha t'iijay kallpa-saywan walla wisaq kamayin'monta Administracion [Publica], mana ya-papanqap usuri burocracia, chaymantaraq purun runata, aaswansi llaqtayuq Kamachiya q'epanpanaq, chaymantaraq usqiylla churananpac, chaymantaraq chanini yuyaypi may llaqtayuq kuchupi-pas.

Chey raykupunin ashka' waran-panpi llaqtayuq masinchkunua, qherku-pan, wermikun, erdeku, qayninchay tutapamusaku, churankunakunapaq Brasil hatun K'illu mast'aynpi, qha-wanankunapaq chanin manu walla wisa-mast'aykuya Pacha t'iijay p'uytowan hunt'asqa.

ANGEL AVENDANO

Apu yaya palominuta yuyarispa

E"El Cura Palomino" nisqaqa. Cheqeqmanta Tayta Cura karan JUAN FRANCISCO PALOMINO, San Blas Parroquiaq Capellanii Payqa Qosqo qhepaq llaqtapin pagariqa 1858 watapi, waftupusqataq 1946 watepi. Manacha phiskunqakuq Hatan Apu Taytanchispa Arariwankuna, anda samin-chasqakuna, qhepaq hamawta' yuya-qunkuna, sishus Qosqo qheri simipi niusun: Manan Tatyacha Palomino hineqa Qosqopi apu yaya kaqchaku, mana kamanchanu pay hina hunt'asqa runa, siminchakuna apu tunskayinipi, apu Kanchaq mat'i kaynini, sanpa' quspi kaynini.

Aswamanta rimaspaga nisuncha: SANTO iñisqa kaqnapqa manan Papachu Romapi unanchan, Qosqo llaqtan willkarin, San Blas Santuña hinay. Taytacha Palomino waftuqtinga tiquy Qosqon waqspaqa hatun runamanta huch'uvinruman ilachka awqankunanta. Ako t'iu runakununa Qosqo k'illukupaq rura t'impusqa. Manan chay demostracio-na ima aqo raki runa kamachispas chhaynata runata huifiyta atisagchu Qosqo im manifestacionipi.

Cheymanta, payqa runakuyinipi, payqa qongrapusqa, payqa ma-reñ purupakunawancho hawlikuran, payqa "the ro raiadawmami" purisa wachakunata maskesa, waqcha wasikunaman qollqa apaspa tutan tutu, tukuy runamitasintan kuyu-pasqa, runamitasintan wayllusqa mana imata sunrayqa payqaqa manan ima raymipa qasqachu, arpayllanlima q'ochuymantu kusi way'tachisqa. Payqa llaiki uyakunata-pachinchisqa chaywanmi sunqon pay sepalanchipa qhallallalisaq.

Cheymanta pay qhapaqaychinin Qosqo folkora, nan qellqakuna lloqsimunqa. Ch'uytan runa simita 'oqachimurun sermonkuna, Hero-destapes unanchamusqa wawaku-napi iñispa. Ochari simin karan, sutinmantan imataspa rimamuran, pitpas imataspa wuynipi niran. Cheymai K'askachinu, chaymi war-kunku imaymanata colgadura nisqan-chiskunata.

Inga Mandinga rimaynin

Lliw takipas, tusuyas, t'ika rimayas, harawipas, allin sun-qowar ruwasgasqaqa, llaqtanabataq kutirin. Manan imapas kanchu, mana llaqtapi hamut'asqaqa.

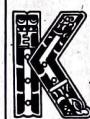
Allin risusqansa runakanu ya-chunku, imaynataq harawikuna, illin-

p'iqkuna, rawinkunka mast'ariqinku sumaq makinkuwan tuwanakupaq, rawqaqta qhawanankun llaqtayuq ruwasqanta. Chaymantaraq hurgunku "obra de arte" nisqanku nunnata.

Manan chhawantataq tukiman churayuna. Chaymantaraq purispaq, llaqtanchisqa flawnichista churaspa llaqtanchisqa flawnichista tinkuchi-nanchis, haywarcinchiista tinkuchi-nanchis.

CroniCAYAN

Chajra llank'aqkunaq pacha t'iijaynln.

ay iñimi unanchapi saminchakun, chajra llank'aqkunaq Hawqaqen karunku wasichakuspanku hatun mit'alpi Revolu-siuonpa rakisqamanta, "El Comercio" mit'alpi nisqapi. Umanchacha p'achallinmi llaqtanchispi chajra llank'aqkunaq -llaqtayuq wiñay paskaypi -aswan onqasqa kasqaku rayku. Chay mayk'ap, chaymantaraq chay yuyay rimariq, Fiodor Mijailevich Dostoevski nisqan hina, hatun qelqa kamayuq ruso llaqtayuq simi: Paykunana kasqaku aswan ulipuchasqakuna chaymantaraq munanku Pacha T'iijay atisqanta, mana atisqantawansas. Chaymantaraq tumpalanta kushkan amachaymantana rimanta fiataq kayaq p'akrisqata waranqa k'arpikunepi, kaya mana atinakunamanta rimanta fiataq kuanan Pacha T'iijay mana llaqtayuq waspamashaqti.

Manan, manan wiraqochakuna. Qalariyin'manta, pantasqa kankichis. Sichus Pacha T'iijaykuna orqo mukukunman chaymantaraq cispacqan unanchakuna, hisapatmi kikin kamachinkunawan rikhi-rimunku. Chaymi, mana pipas yuyavinnan hina, munasqnan hina wilka uman.

Pachakunataqsi munay, mana munay hunt'akushanku. Pacha puriy hina, P'uchukasqa chaymantaraq yuyachachispa yachayniwan. Kanraqmi, kaya Revolusionipa, sunqonpi chaymantaraq, aswanmantaraq kanku hawan ukhunu, kankutuq runakuna, fariseo ch'uswan p'achallisa, willay unanchakunku Apu Taychamanta, aswan apu taytacharaq, chaymantaraq yachachiyta munanku Pacha T'iijay atisqanta, mana atisqantawansas. Chaymantaraq tumpalanta kushkan amachaymantana rimanta fiataq kayaq p'akrisqata waranqa k'arpikunepi, kaya mana atinakunamanta rimanta fiataq kuanan Pacha T'iijay mana llaqtayuq waspamashaqti.

Manan, manan wiraqochakuna. Qalariyin'manta, pantasqa kankichis. Sichus Pacha T'iijaykuna orqo mukukunman chaymantaraq cispacqan unanchakuna, hisapatmi kikin kamachinkunawan rikhi-rimunku. Chaymi, mana pipas yuyavinnan hina, munasqnan hina wilka uman.

Chay raykun, oligarqapri cirolla kamachikunipis, imayna Araqa qollanakunapas yuyaymanparanku, mana atisqanku, nitaq huj puryillatasqas thaikanku transformacion social kamachikuyinpi, ichaq atinmanima mana imapas kuti'richiqunallapi, hilmatataq imaynata ruwaner wan noblezza italiana del Resurgimiento nisqa.

Ichaq llaqtanchispa Fuerza Armadañi, mana manchay piqata thunin, sinchira, ushunperin mena maykuna kusqapataki kichapa. Iluskaqtqaq manan risquisqa wakatunku, Pacha T'iijayra (aswan allin qhawasqa kaptinqip), kawsayman churapakupin. Tuyachaynimi, mast'ary-nimi, pato runaq yachaynimmi.

Ichaq llaqtanchispa q'aytakunapataki gallarispaga, Haga-runaq, wateqallanpi llaqtayuq, awsan mantaraq, tukuy wakinchaspakunamanta chaymantaraq aswan ch'utisqakunamanta chepa thunqanchispa kamachikunipis, wan, Nuqanchisqaqa, chajra llank'aq kayninchispi, Aewamenta, anti chajra llank'aqwan, Paykunawan Ayluta umqashakuku, chaymantaraq machula apuski sispiyakunata propiedad asociativamanta, chaymantaraq min'akuyamanta, tukuy awqaykunamanta, kalkipuspanku chaymantaraq kuti'richiyamanta, tukuy awqaykunamanta, kalkipuspanku chaymantaraq kuti'richiyamanta, Paykunana kamaskaku, aswan hatun qollanna suyutsa Fuerza Armadañi, chay unaq ilanq'aywan unanchasqa chaymantaraq hidraulico nisqancha -min'k' ilanq'aywan unanchasqa chaymantaraq, tukuy ilanq'aywan makinhan -China Modernachus hina kay ruwayta hap'iran naq.

Kay Pacha T'iijayra, qhepaq yuyaypaq, masta'arimushan Wamink'a Velascoq yachay yachayniwan chaymantaraq apuski yuyay kamachiyinta, qhepaq yachayniwan tapas yuyaychanaq kay tecit kamachikunanta, Kamañan kafan, kay flawaq masichakuy ilanq'ay, Pacha T'iijay qallaryanamata, pacha, tawasqa, kasa Reforma Agrariawan, chajra llank'aqman suwasaq alpata kuti'richiwanpanq. Chaymantaraq imaynata kay Revolucion Hawqaqenta hina sur'chan, chaymantaraq aswan hillu unanchanta hina mat'inta churan hanaq patepi: "Chajra llank'aq manan kumananta pacha wajcha kaynichiyta patrunkuna mikhungachu, imayna wafuq Tupaq Amaru willka simin nisqan hina.

Chhaynataq qatirunam: Ley de Agusapas, thunichinampaq chaymantaraq, ushaman iñukuchinampaq "derechos adquiridos nisqankuta" kay paqri chimur qanu. Chay kamachikuna kuti'richiyamanta, mana gocha patapi chajra llank'aqkuna yuksaqanakupaq manan unanchasqa "parcelaciones nisqankunamanta chay makuko machukunaq pantayniwan, chaynata atiquyuy alpa kamayoqunap. Hay Apu kallpasyaway Sociedad Nacional Agraria, kapunginkuna kuti'richisqa Confederacion Agraria llaqtanchispa, p'atuchaspa tukuy ilanq'aywan chajra llank'aq runakunata. Chaymantaraq, kunanqa hatun mit'alikuna maki chaski aswan hund'asqa runamashinchiskunapaq.

Peru Suyu chajra llank'aqkunaq, chaskinku ima hatun chaymantaraq, sami sunqo kamachita makinpi chaskisqa huij yuyapachana tukuy ruwana qelqay nikuywan, imaynata niyrikichis, paykunawan rimayapaku-sa. Noncan llaqtapi qayni pacha, yuyaniyumi kananku kaq llaqtayuq paskay paymacha kuti'richiyinpi. Chaymantaraq, q'odhu way'tayninchisqa chaymantaraq oba'ka q'aytakunapataki kuti'richiyamanta, tukuy awqaykunamanta, kalkipuspanku chaymantaraq tukuy tukuychayta munanku. Chaymantaraq radiotacha, hap'inkunap. Chaymantaraq, kunanqa nillukataq waqmantara, paykunana munankus radioemisorata allin yuyaychanaq, chaymantaraq kallpasapata tukuy pacha llaqtanchisqa sur'chanap.

5/VIII

Pikunan karanku ñawpaq llaqta masinchiskuna

● Nirchisñan, imaynan kay Teqsintipri flwoaq pachapiraq runakunaq tiwasanta, imaynata kaw-saranaku, imaynata aylluchakuranku ima. Nillanchistaq imaynatas runa nina-taq sirsan, ninchistaqni chaymanta pacha chayasqataña mikhusqantapas.

Kay hatun tullutan
yachachiwashanchis

Kaqlatataq rimanchis tiwasanta, chaymanta ninchis manas huj k'itillapichu runakuna tiwasanta, maypi mikhana tarisqanpis taranku, mikhana mäshkhaspis mayukunaq patanta, qochakunaq patanta purispis pachantinman ch'egeresqanta.

Hinata Ch'egerespani Kay America hatun Suyunchikama chayayku-manan karan. Chaymantan kuan rimasus:

MAYMANTA HAMURANKU

Huj Suyukunapi runaq runay-qansi, kay Africa Suyunchipi runay-qamman riq'hakanun karan; sispa ñanilatas puririranku.

Kay Antikunag Suyumanni, kay America Suyumanni, Asia Suyuman-ta runa masinchiskuna chayamusqa, chayamundumansi karan iskay chunka waranqa wataraq; chayamunkumi karan Estrecho de Beherin ñanta purisa. Hinata yachaqkuna ninku, hinallataq Yachaypas niñchis Cienca nipa. Hinallataq niñchis San Marcos. Yachay Wasipi yachachiq hamaw'tapas, paymi kashan Dr. Luis Lumberas.

Pisi yachayniyuqlaraku mikhanuna-chayamuranku, manaraqmi uywa-kuna wañuchinakupaq allin maq-nakuna karanraqchu, sach'a kunaq rurusqallantaraqmi pallaranku, icha-

Tariqanku tullukanawanmi, hinata qespichinku
imaya kasonta yachanchispaq...

qa manan hinallapichu qhepakuranku. Isqon waranqa wata chayasqamanni, rumimanta flwoch'ikunata ruwayta qallariranku, chaymanta ruwaran-ku chukikanuta, chaywanraqmi allinta uywankunatapas wañuchiyyta atiranku.

IMAYNAN SUYUNCHIS KARAN

'Chay hamusganku kutis. Oocha pata aqo panpaku, kuan desiertos de la costa nisqanchikuna, manas ashkachu karanku, pisallas, awansi, aswan apis llaqtanchis karan hinapa sach'aspa karan, hatun mallikkunas karan, hinaspataq hatun phifa uywakuna chaypi tiyanranku.

Antikunag Suyupitaq, kuna sierra nisqanchipi, hatun urqokuna rit'in, kinku yunka ukhukamas chayaq, chaypis hatun mayukuna puriqspa. Kay mit'ap risinchis "Pleistocene" sutiven.

Kay pelistocene mit'apri runakuna Suyuchisman chayaykusaku, pay-kuna karanku k'tallaraq, hinaspata-rukakunaq ghepanta p'itakachaqku, ukku hina uywakuna karanku, mastodeonte sutivyo, chaypa qhepan-pis k'ita runakuna p'itakachaqku. Uywakunapas karsani, kuy suyunchi-nupi, chaysi chinkapuna, manas españolkuwan amarusqanku uwy-a-kunaq karan. Kay llaqa uywakunaq rimasqaymantan tallunkuta tarinku, yachaqkuna, chayrakun hinata chiqap-chasa rimanchis.

Karantampi huj k'ita uywakuna, kuan elefante nisqanchisan si-ch'akup, chaypan sutin karan megeretero, chay uywakunam tiyanranku illi, llaqtanchipi takarisqa, Qusqupi karan, Paruro llaqtapi, ima, illi llaqtakupin karan. Chay mastodonte tuluntan tarinku ya-chaq runakuna, chaypin runakuna tiyanranku, hinapa aychanta mikhan-ruku tulluna wiych'usp. Chay tullunkunaten tarinku maqanakuna-qan kushka, Piki Mach'ay pagarinapi, kymay kashan Ayacucho llaqtapi.

Imanya aychatan kuy runakuna mikhudku; rumiq flwoch'llanwansi uywakunaq wañuchiyyku, qarankuna chirimanta p'istukukku. Mayininpida suaykuq kikimanta uwy-a wañufukunanta mikhuuya atin-an karan hina hatun uywakuna wañuchiyya, chayaykusaku, sa-phikuna, chaymanta kurukunata, uch'uy aywakunata, han'apatua, hu'uk'uchakunata ima mikhuquku ama yarqaypi wafunankupaq.

Entógrafos nisqa yachayniyuq runakuna, niñchis, mikhana mashkaypin liw runakuna lank'a-ranku, uch'uychamanta hatunkama. Hinata qatinqap, sasapuniñ mikhana tariy karan. Kay runakunaq pagarina-kunallapiraq tiyanranku, paramanta mach'akupa, chirimanta o'nfikuspa. Manallataqsi k'itillapichu tiyay-kutaq, kaymanta waqmansa puriq-kagu, hinapa sapa purisqanpi carpachakuranku. Hinan karanchis.

WANAKU WAÑUCHIKUNA

Wanaku wañuchiyy runakuna, kay Suyunchipi tiyankuman karan chun-ka waranqa wataraq.

Pachajllanpiraq wata purishaq-tshi, kay Suyu tiyasqanchispa t'ijsrakusa, hinaspata chayasc'aspa yunkakuna, aqu panpapi t'ijsrakusa, hatun karay uywakuna rimasqanchi-pas wañufusanku ch'usadyapugku. Manas masdotones nisqanchis, chaymanta megeretero ima kawsasqa-kuhufacha, lliswi chinkapusqa; ichaq-taqmi, punapi t'ijsrakup panpaku-napis huj uywakuna miririyta gallarisa, chay uywakuna, kashanku Wanaku-kuna, chaymanta kaqallantaqta wiku'ru-ku, tarakuna, ima.

Hinamán pacha t'ijsrakusamanta pachas, huq hina kawsary rikhurim-llasqataq, paykunawan kushkataq llaqtqa masinchiskuna. Paykunans allin-ta flwoch'ikunata ruwaranku, kharulla-manta uywakuna wañufukunakupaq; chay flwoch'ikunata ruwanapanqa, kharutaria runa puririsaq fiañ askhatafañ fiusqunnipas wifarisqa; karsani flwoch'ikunata kamayuq runakuna, manas llapallanku ruwaqku.

Kay chukuna ruwakunas, kay llaqtanchipi rikhurimam karan chunka waranqa wataraq.

Hinallataq yachaschanchis, kharu llaqtakunamanta hamuq ruwanaman-tapas, paykunas, Yachayniyuq nis-qanman hina, Quite llaqtanta, Junin, chaymanta Ayacucho llaqtakama chayaymusqaku, huqkunataq Chile kharu llaqtakama purisqaku, Hinatas llaqtachiman chayán karan. Chay post-glacial sutiven risqinku. Chaymi niyta munashan, rit'iq chepan pachata nipa.

Hina kawsayin, ña flwoch'ikun-ayuqqa, llaqtqa masinchiskuna miririyta atirana, hinaspata aswan allintana miñunkunata tariku, hisnay illi, Suyuntini pachas, yunkakunapi, chaymanta punapi imas tiyanranku.

Nawpan apusinkuna hinas, manas paykunap huj k'itillapichu tiyayku, maylin allin o'chaku karan, hinaspataq allin uywakuna wañufukunakupaq karan, chaypis tiyanranku; chay turukutqini; huj mit'a chayara-muqtin hina, huj k'itikunamanta riñan, hisa-ichaq riqsisqa ñan purisqanku karan.

Chay k'itunka purisqanpi, paqa-rina ukhunamanta wanaku wañuchiyy-kanata illin'ranku, chay pagarinaten qhawayaku wak'ata hina, willkata hina. Chay runakuna mirarinkuna karan, Lauricocha markapi, chaymanta Hu-nanu llaqtapi, Junin, Ayacucho llaqtakupi ima. Oocha patakuna-pi tiyay runakunataq, ñas ch'uruman-ta challwa hap'lnapaq ruwanraña. Suqta waranqa watasia chaymantaqqa.

Imaraykun mana "E", mana "O" simikunawan qilqaykuchu

Atipachay, pacha illariy p'unchaytan, manaraq tiqintipi flugandisimanta yachashaqtinunkun, manaraq ruwasqanchimanta pipas yuyashatqin, sunqaykumanta washkhurispan CRONICAWAN qilqaykuchu rikurhan, sun chuki hina awgaykuta K'irrispa, llamp'u ijjiliq hina runa masiykutu t'utiyuska, qayna musquyta kuanan musquyniykuwan avarispan sayarichiyku, handkama qhari rimasqan chayanparaq.

Paqarisqan p'unchaymantana pachan, yachay runakuna Cronicawan raphimpini hamut'ayta tariran, llaqtay masinchistaq, sapa raphimpini hantuynta sunquna tariran. Chiqataq ninaqyapni, qilqaykuchu mana allinkuntanu runakuna tarillantaq, mana allin rimayritya tariranu mana kusa qilqasqa tariranu. Ichaqa han kharusqa huan pirosqayku kashan.

Mana qhipaman kutiu hinan, purisqaykuta qhawaykutu munashayku; manan kutyichi qhipa chawariyuq; flawpqamnay kharuta ichinapaq mi ktipasqa puririna. Chayraykun, imarayku mana "E", mana "O", simikunawan qilqasqaykuta amacha-

saktu; amafia map'a simipi, flawraykun hinata qilqanku nipa ninan-kupaq;

Yachasqanchispas hira, sapanka llaput, paypaq mina siminkuta sayarichinku, hamut'aynimana hira, yuyininman hira. Chay simin illapa llaqtayq munasqanta ninan, munasqamani muynantay. Kaymi kikimanta niwashanchispa, sapanka llaqtayq hui simi wiñasqata; manan simiga ch'ulla runas munasqalanchu, anche ashkhafa munaynin kanman chaypas, anche ashkhafa yachaynin kanman chaypas; llaqtalani siminta rakhuwayranku, hujmantu nillassaqta, RUCH'AKULLANI!

Chayta qatipaspan, llaqtayq rimasqanta qatipaspan, mana kay "E" "O" simikunawan qilqaykuchu, mana llaqtayq rimasqan rayku.

Nikungaspacha, manan chayqa sut'inchu nipa, kuanan rimaq runakunaq. Ooso qonin, Songo, ninkun; ari, flupas uyarinin, ichaqa, manan allin runa simi rimequnkatahuyarinin, alqayasa simin kay rimayqa.

Llaqtayq takinkunapin uyarina, hinapaq qhatipana; manan llaqtayq

takisqanpi "sonqochallay" ninchu; as chikantana flauyarin, "suunquchallay" nipaqaq. Hinatalaq llaqtayq rimasqanta uyrina, hinasqataq hamut'ay, mana "Paucartambota rishani" "ninkuchu"; "Paucartambota rishani" ninukun. Kay hinukunata mana tutukuyta yupasuman, awan qayna qaq simin, flauyuchispa rimakun, esphafol, runakunaq hamusqamanta pachan "I", "U", simikuna asta rjich'akunapaq. Manataqmi kay rjich'akunapaq. Manataqmi kay rimayqa quchata, Nawpaqmanu hamuq raykun, kay simipi ifina.

Allin ch'uyata rimaspan niyay, mana "E", "O" simikunawan rimayqa Runasiminchista waqaychachinchu, astawarraqi, qayna ch'uya rimayqa munin kuriurchin.

CRONICAWAN qilqasqaykupi rimakullashataq, Tumagaq simukunata qatipaspan mana "E", mana "O" simikunawan qilqashanku nipa. Chay rimayqa illura simillataq, map'a simillataq. Chay ch'aytaymanta amachakunaykuqapami, kayta niyay, si-chu tunayma simukunaman qatipayta, muynakunaman karan chayqa, illarissaykuq p'uchaymanta pachan pisqa simintinwan, cinco vocales simukunawan qilqaykuman karan, Castellano simiman rjich'akunapaq, castellanoro simiman kasukunapaq. Runasimipaqa castellanopanu tumaqaya (extranjero) simillataqni; awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Peru Baca Gálvez, q'ilqasqan.

Kantaqmi ichaq wanq'u runakuna, paykunan hinata niwanku:

Castellanupi Plomo nisqanchismi, Runasimipi Tete nikan nipa, fluyaykutqa tapurikuykó, hinataq chayqa, imanqatimi TITI QAOA (Titicaca) nikan, Teteccá nikanuma. Kaymi hamut'asqanchista chiqayachinchu, Plomo nisqanchismi TITI, manan teutechu kamant; chayraykun kunkankampas hina sutwan risqikun Titicaca quchata. Nawpaqmanu hamuq raykun, kay simipi ifina.

Allin ch'uyata rimaspan niyay, mana "E", "O" simikunawan rimayqa Runasiminchista waqaychachinchu, astawarraqi, qayna ch'uya rimayqa munin kuriurchin.

CRONICAWAN qilqasqaykupi rimakullashataq, Tumagaq simukunata qatipaspan mana "E", mana "O" simikunawan qilqashanku nipa. Chay rimayqa illura simillataq, map'a simillataq. Chay ch'aytaymanta amachakunaykuqapami, kayta niyay, si-chu tunayma simukunaman qatipayta, muynakunaman karan chayqa, illarissaykuq p'uchaymanta pachan pisqa simintinwan, cinco vocales simukunawan qilqaykuman karan, Castellano simiman rjich'akunapaq, castellanoro simiman kasukunapaq. Runasimipaqa castellanopanu tumaqaya (extranjero) simillataqni; awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Peru Baca Gálvez, q'ilqasqan.

Kantaqmi ichaq wanq'u runakuna, kasaqanta, mana ima, mana kuyuq kasaqanta.

Chayraykun CRONICAWAN raphankunchita, fanta hina mact'ariykuq llaqlan puriy munqa runakunam, llaqlan runasimipi rimaq runakunaman, llaqlanuyuyanipni llaqtayq rimasqan hap'iqunaman, llaqlan llaqtayq sunqunpi siminchispi awqaqunaman.

Mit'alipi llaqtayq runakuna hina, Cronicawanpi llaqtayq runakuna hinan, manan fluyaykutqa imatapas riurichiriyu, kay llaqtalatagi mi allin, mama allin, kasaqanta rimirinaga; chay rimiriyanta yanparispan, mama k'irkuchakuspa kumananta pacha pisqantin simikunawan qilqasqaku, ichaq hina qilqospa astawarraqa kuanan llaqtayq sunqunaman chayanaykupaq.

Wifayayqapu hinar kanaq, imaynacha, ichaq kuanan Comisión de Alto Nivel nisqantun suyashayku, payku na nisqantun allinlta hamut'asqaku, hinamatataq, purkawan rimasqaku. Llapa llaqtan paykunawan rimirinaman. Chay rimiriyapu ch'uyaychakutinian, llaqtanchu, ch'uyaychitqinian, kasukunsupas. Hujmantu niyay, llaqtalanan chaynayq, llaqtalanan p'uchukad simita rimanga.

Chay p'unchay chayaynaka, pisqantin simiman qilqasqaku, flawpad qilqasqaykuta stoqysupalla. Academia de la Lengua Quechua hamawt'akunap, pisqantin simiwanpas qilqashanku. Chaytiqsi.

Gallarayqapu hinan tukupaya manuni, manan qhipaman chawariyuq, ch'ipaman kutyichi, awsmanni fanta qhawariyuq, flawpaqman p'itayriku.

w.h.de.m.s.

Peru llaqta warmipas, wallawisamantan p'achalllikun

Peru Baca Gálvez, q'ilqasqan.

Peru suyu warmipas hun'takus-pap han haykulantaq, musoq. Peru suyu, kamaytan, llaqtay wifay pakayqa, flawpachemanta llaqtay rimaykunapi wallawis m'est'aykunapi, thaskiranu illapa sujnankuwan kuskachasqa.

Chunka isqoniyuq chepa p'unchaytan kallpawayuq thaskiranay chaymantu, mat'i k'anchaqi flawin kharunqachu niwischu, kuyaypacha manas qharrilapaqcha. Kay Unidos de la Fuerza Armada manan hunt'asqa wallawissa kumantana kinsu chunka k'illu hunt'ata thaskiranu.

Ichaqa, kayqe manan Lima llaqtanchu kasaq. Osoyo llaqtanipas, hinaltaqanta warmikuna kikillu thaskiranu illapa llaqtay Suyu Raymiku-napi. Surqa allinchinchana chaymantu k'usunaynichinaw ima, may llaqtaypapas llaqtanchispa qollanan rayku, chiqapay llaqtanchista amachapa, awsan sumaq kawash'apinchas-pap, qhapaq yuyaynay, qhapaq llaqtaywan llaqtanchis, tukuy runa masinchu rayku. Chaymantu rjich'asqataq ukhu llaqtay huaqawqanapad, paykunanya masinkunakus t'aganakuyinchiuta utaq wakinkuyinchiastan.

Chay rayku, kay sipaskuna chaymantu kikillu thaskiranu, wallawissa runa pukarapi, llaqtanchispa p'un-chaynay yuyarichinchis chaskin-kunawan. "Hinakiyta unanchasqa sapan kanchista musoq. Peru suyu kamayta, awsan kallpasaytaw, awsan p'atachasaqta".

Qhapaq llaqtay runaq anchata kusikui, utyraq saminchanta, chaymantu purwanuq t'aqllaykuwan kusi rimaywan rimaspa, kusikuywan wallapariq thaskiranu qhawaspa, Marina wanphuq sipaskunata, Aviacion sipas-kunata, chaymantu walla wisa sipaskunata.

Nawpaq llaqtay runaq anchata kusikui, utyraq saminchanta, chaymantu purwanuq t'aqllaykuwan kusi rimaywan rimaspa, kusikuywan wallapariq thaskiranu qhawaspa, Marina wanphuq sipaskunata, Aviacion sipas-kunata, chaymantu walla wisa sipaskunata.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Aviacionli flawpachemanta llaqtay, thaskiranu wakin sakuvan, hujukuna ch'ullawan, chaymantu yana ch'illu husut'awan blusakuntawan, chaymantu yuraq guanteskuwanupawa.

Militar Femenino de la AAviación, tantanaykuwan thaskiranuq mast'a-kin, kinsa chunka qilqaykuq, qilqaykuq.

Ekota nisqanchismi sunturchasa, kasaq hui illapa masínin, Puykuraq unanchinchista apaspa chaymantu iskay waliqpareq sipakunata, iskay warmikuna kikillan rjich'aynuyuwan (gemel naniantim kasaqaku), paykuq-haqta llaqtanchanta amachayku. Chayay llaqtanchanta qhawaspana k'usunaynichinaw umayta t'ayllayanta thaaykunayku.

Peru, chayta qipakunata "Fuerza Aerea del Perú", kallpata yanapanca, chunka kinayqa p'uchaypi hawk'ay kusi killapi, Escuela de Oficiales de las Palmas, wasipi thaskiranu, atshka llaqtanchanta qhawaspana k'usunaynichinaw umayta t'ayllayanta thaaykunayku.

Peru, chayta qipakunata "Fuerza Aerea del Perú", kallpata yanapanca, chunka kinayqa p'uchaypi hawk'ay kusi killapi, Escuela de Oficiales de las Palmas, wasipi thaskiranu, atshka llaqtanchanta qhawaspana k'usunaynichinaw umayta t'ayllayanta thaaykunayku.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Peru, chayta qipakunata "Fuerza Aerea del Perú", kallpata yanapanca, chunka kinayqa p'uchaypi hawk'ay kusi killapi, Escuela de Oficiales de las Palmas, wasipi thaskiranu, atshka llaqtanchanta qhawaspana k'usunaynichinaw umayta t'ayllayanta thaaykunayku.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, ama castellano simiwanpas t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

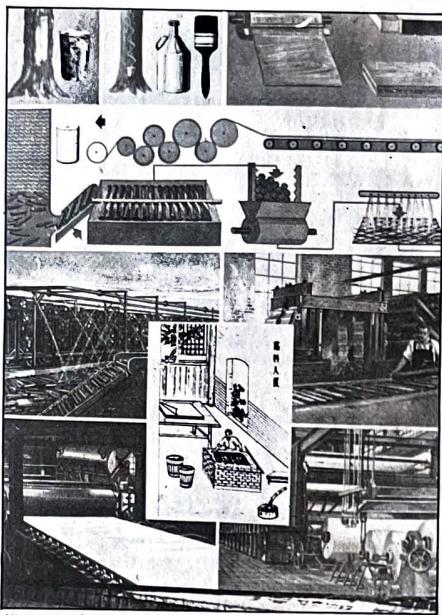
Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu nisqayapu hina, ch'uyay knaynta chawaspana kinsimukunallawan qilqayku, kikillanpi runasimi wifanapaq, ama huq simukunawan t'ustuchikunapan, qayna kipinqui, wifanaynta tarikunapan, nunanpi, nunanta tarinapan.

Chaymantu hunt'aynami, awntanu

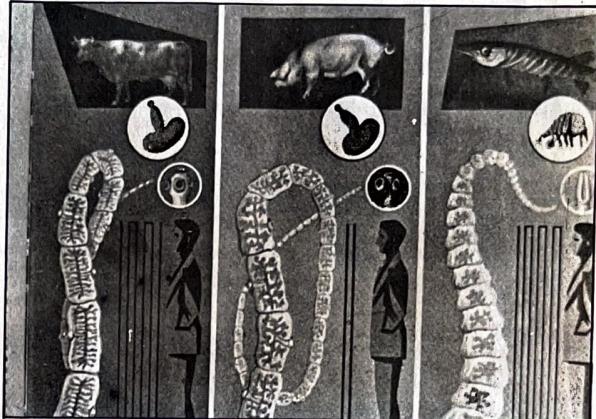

Hiratan sach'akunamanta mit'ali raphikunata ruwanku.

Sach'a mallkikunata qelqa raphiman tukuchispa

● Ichapachqa yuyay yachanapaq, runanamanta sach'a rikhurimun maynatas **matemáticas primaria** yunkapi llank'aspas, chay mama pachaq haywariqanta orqonanpaq. Chay hatun nordico llactaku-napi sach'akunamanta Ca-nada... suyuntakama mast'arikunku, mast'arikullantaq Unión Soviética, chaymanta Finlandiapaq, hatunka-ray chinpankuna, chaymanta Escandinavia-wan yaga pisqa hunu millas cuadradastas allampamanta hunt'anku. Kav ruphay sach'akunamanta na mast'arikunku hatunka-ray chinpankunata Brasili, Africa Centrali, Indonesia suyutapuan.

Runaqo waranga waranga watakunapi tegismiyuq sach'akunamanta kananapqa churasqa, tiyananpaq, chaymanta wásichakunamanta paq hap'llasqataq. Kunan pachataqmi, k'ilinsata chaymanta gasta, chaymanta pe-

K'ay hinan ukhunchisp'i k'yukakuna

trulluta k'anchayta, chaymanta chay energia atomicatawan makimp'i hap'sqanmantas, runaqa pisllataqta k'ulluta kanan, pachaj pa-chaj wata puriyipin, musuq ruwaykuna ri-khurimutin k'ulluta awan, pistaraq wasi-chakupaq hap'kusqa. Hinalatataq tiyanakuna llank'anapapas. Awancha nisunman k'ulluta atipachikumi choquekunawan, chaymanta materiales plasticoskunawan.

manta, Kay llank'ayqa waranqanpi mirara-un waqaq pachaj wata-mantana.

Qelqana raphi ruwayqa China suyupi qallárimurana, chay pachaqa ruwarunku wkich'usa qhelli thanta p'achakunamanta, unupi unay pacha chulluchispa, chaytaq pulpa nisqanchiman turkura. Qalqa raphi llank'ayqa. Bagdad suyuman mast'arikun Arabe kamachiypa, chaymanta España llactaman chaymanta chinchay suyuman. Ashkha pachaj wataku-nan, thanta p'achallamanta ruwakuran qelqana raphikuna. Kunanmi ichaq, yaga tukey llapan wakin periódicos k'upaprevista k'upaprevista qach'q sun-qollamanta ruwakun, may kutinpiataq tinkuchikun pi si pisi caolinwan, chaymanta hui-ruwanakunawan; papel k'utakunataq hatarchinku anch'a phawaq mayukunag sispanti, chaynapan qochakunaq patapani sach'akunata wanphipi apamunku k'ikin kutakanama.

Qelqana raphi rurichiq llactakunanan kashanku Canada, chaymanta Estados Unidos de Norte Americanaw, kay iskaynina llactaku-nan astawanza runachinku. Chaymanta qatinku escindinavos llactaku, Finlandia, k'ay Unión Soviética, chaymanta Japón llactaka-

RUNA SIMI ARWI

No 10

Imaynaten ruwana:

- a) Sepanka kastellano rimaypaqmi, runa simipi k'insa simi kan.
- b) Sepanka runa simitan, yupana, kuskachan chayraykun yupaqa kashao.
- c) Kutichiqman hina sepanka yupanata ilinp'iy:

Castellano :

Runa Simi :

A CENAR

CHISIN MASKAQ	1
CHISIN MIKHUY	2
CHISIN PURIQ	3

B FASTIDIAN

QOAU	4
QENA	5
AMUY	6

C CERNIDOR

AYPANA	7
S UYSUNA	8
WICHANA	9

D INFELIZ

CHATAY	10
KUSKA	11
TAPYA	12

E HONDA

MUYA	13
WARAK'A	14
KUNAN	15

F JUEZ

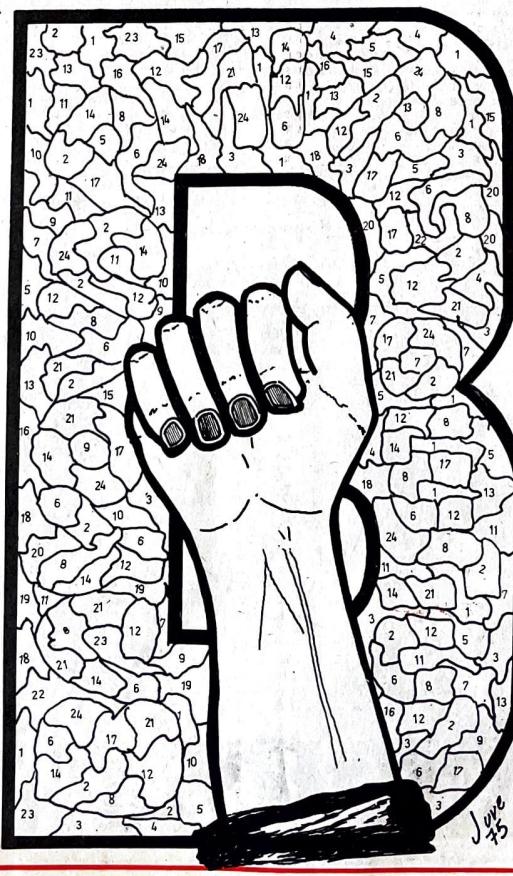
OQOCHO	16
KUSKACHAQ	17
LLANKAQ	18

G HUMILDE

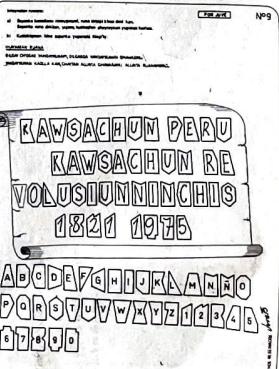
QOSNI	19
RUNTU	20
ULLPU	21

H HUMANO

TILLA	22
QONCHA	23
RUNA SONQO	24

RUNA SIMI ARWI

P'acha t'irraypi warmiq llank'anankuna: Martha Falcon de Mantilla ñanninkuna qhawayninkun

Manu tukukumi seyanakuna wichay kay-ninkuna, ch'in uplasaq kawsaytaq choe hina ch'egeren Centro Cívico Ilank'ana wasita haratichiq runakunaq p'anayinwan.

Manu apayan pachapas tukupun, wasi mashkhasaqta hina, sayk'usqaykuman hinraq, ñan tawa seyanataqta icharayku, manaraqtam qelqasanta fawqaqniyku K'anchachinku COMISION NACIONAL DE LA MUJER PERUANA Ilank'ana wasi, manan CONAMUP gelata K'anchachinchaqchu. Huj Ilank'ana runata tapurikuyku, hinaspa manaraq asipaywashqaq, pantankichisim nispa niwanaku.

Ascensor seyanataqta hujinraymi, mana pujilakachaspa awanchis, kikin Martha Falcon de Mantilla fawqaqniyman, paymi CONAMUP masichaymanta secretarien.

Napaykukuna chayamuctintaq, chayraq ñoqaykuqa, imataq tapusanchis nispa tapurikuyku. Thantayasa punku hinan thanta tapukuyku, kashanku, lliv papakunapas riqisqaq, mana ima niq tapukuykuna.

Kashantam qosollukup tapukuykuna, chhachika kuti tapupaykutqinku. CRONICA-WAN mit'alipi Ilank'akuna huj nireya munayku, llacthangas ukhunu hawikuna hinanatan chay tapukuykuna munayku.

Chikachallan asirytan, Martha Falcon de Mantilla, asirkun, ch'in-kaymi kashan, ukhu qhawaywanmi qhawarwanku, hinaspataq tantanakuykuna wasiman hayunkaykuqa anqasawanku. Chay wasiq ajnu pullisaq kaqinni, Ilank'ani p'llachapawanu. Maychikuti rimaryinwan, Martha Falcon de Mantilla sumaq sunqo awqaytaq q'aarin, sumaq rimayinwan. P'llu orqotaq makinanta purichincha, fügaykutan qallaryipu thunksipa pullkankayku, manan paypuwanpas chay ch'in kayta munachu, malanataqmi ñuqaykupan munayku-chu, ichaq imaynallapas qallaran.

Taripaypi chaymanta utisparaq

Huj tuytan Martha Falcon de Mantilla upallan, ch'in kayin hinan fawinkuna K'anchapukun, killkill oqchapi tuytushmanan hinaraq makinkunata kutrichiyman fawparichi:

—San Martín de Porres tan astawanga munan. Warmi kay sayaynimantaq achhuykuni, ullpu-yaykintan qhawapayani, manan qasi tivayin-llataschu, ruwasqantan, kirwanpana wajchaykay-ninta, kawsasqamanta hatun kayinta, mana yupana sapan kayinta. Llaqtay masyian chaway-payani, usukunakama wichaq yana runata.

Santu runakunas sapalla kayaqta jachankun, harawikukuna hina, mana kagunkata mashkhaquna hina, Juan de Porres brugales nisqa churinsi, huj p'ukullamanta mikhuchisqa,

alqots, chaymanta hukhuchata, michitawan, hinataq ninku.

Hujmantan tapurikuyku, yayayniyku chay kharu misik'ihaman spawashaqtinkuraq,

—MAYQENTAN ASTAWA MUNANKI, SAN FRANCISCO DE ASISMANTA, SAN IGNACIO DE LOYOLAMANTAN?

—San Franciskutan astawanga munan.

—IMARAYKU

—Aswan ullpusqatan rikuni, wajchaykaymanta, chaymanta santsukaypi aswan puqosqatan rikuni.

—SAN IGNACIUTARI IMAYNATATAQ OHAWANKI.

—Manaraqmri riqsiyraqchu, chaninlamanta phifakuyniyugma kanman karan, K'irkun kanman karan, chiqaqkaymanta hunt'asqa, chaymanta yuyayniyugwan hunt'asqa; füqapaqqa San Ignaciua nishu hanyaymi, chaymantaq musuq riqsiyunitaqmi.

—Hina kachun.

Payllapi lñiyimi warmiq qhapaq kayninqa

Uywakunapi puriq runakunaq willaynpiraq-mi, Apukunap qhepa kaynillaniq warmikuna qashatinku, aswan musphaq haran harawikumantapas, ajnu pullisaq rimaykunaq ukhunpiraq-mi, karan, unayqaqtaq kallashantaq, chinkan chiqmi, warmikuna mana riqsiy atiyamna, Guzmán de Alfarache runa nisanq hina.

Imatafa cheqayqayspa nikunman chaypas, imaqmantapas, warmiq sunqod hallaqsimi, kay mana ima ruwaq p'unchaykunapi, mana riqsiy ruwaykuna p'unchaykunapi, pach'a p'isutwasqanchisim warmikunata, manan "warmiq watan" qasqan raykucho, cheqaq chaninchakus-manta, kaqinkunata hunt'asqa, rayku, lliv llacthangas pasa masicaykunata. Ichaqa, haku ñawqapniminta:

—SEÑORA MARTHA, HAYK'AQTAAQ CHAY WARMI T'AQAYIRI DALLARIRAN?

—Manan yachanichu, runa masicaykutinchus hina kanman karan, qhari Ilank'ana q'illanwan ayllun kawsasqanpaq yanapuriqutinchu ka-ran, hinaspataq, awqanakuypi lliliyta atinapaq. Warmi t'ustymti qallaran aswan chanin paqarimutin.

Imaynatan chay t'aqayta warmikuna qhawanku

—Liwmi atichakama kanchis, Wamink'a kamachinchinghis wajyariwasqanchismanta pacha

aswan atichan kanchis; warmikuna pisinpi utaq ashkhanpi t'asqasen kayku. Kashanraqmi runakuna mane atiyuyqta hina warmikuna qhawayninkuna, mana imaymana Ilank'aykunapaq atiyuyqta kaykuman hina (chaytan prefiores nispa castellano simipi nichis) Ichaq pacha tiyasqanchisim puririshani, hinanantaq qayna pacha ushakuna kawssashankuraqmi.

Huj tuytan yuyaymanayku. Way Sor Juana Inés de la Cruz, "waq'a runakuna, yanqallan-warmikuna ch'ataq..." Martha Falcon qoyataq tatičiwanchi, rimarinpaq;

—Chaniłantaqmi, riqsiyqa kay mit'a puris-chisqas, huq mit'amanni puririshani, qharíq tiqisini masichasqa llactakunan illichikushan integracion sutiwan riqsiyqa masichakuyman, mana thunkiytan purishanchis, Ilank'anaqa, chaymanta warmikunapa hark'asqa kusikuymi ch'usqayshani. Nishu Ilakraqmi awqatinkuy warmikunapaqa, saymanta aswaraqmi, kaq-chinchista riqsiyku. Kay qchakuna, attaphya watakunap, warmiq qhapaq kaynimni payllapi iñiyipin kashan.

Imaynan sunqona warmi kanan

—Hina munana warmiq manan kanchu, llapu warmikunaq munayn yaypukullaymi. Imaq kaqtinga p'uyaymanan, munana warmina kanan, mana hayk'apqa warmi kayninta chinkachiq warmin, charwan kusika awqaqmi, mana payllapi musphaq, awansi kanman lliv llacthangi musphaq, khuyaypachikuq, yachay warmi, mana kayta yachaq warmi, qoya kayta yachaq warmi, chaymanta qosansa khunpa kaya yachaq warmi, chaymanta aticha kaya yachaq warmi. Wajcha llactakuna, kinsa pacchapi tiyavu llactakunaq warmimini munanaq kanchu, chay warmikunap awqanku hisnasa kawssanku llapillan runapaq pach'i khuyay kananpad.

Nawpactaqta sumaqllataraq, huq'uch u wayra hinaltarataq, puñusos mayu hinaltarataq; llactaymanta q'ofirishaq wayrataq, riñiytaq tajiryan chay rimaykunawan, "murchurinaypaq qanllan huchayuq kanki kaupulifawi kuskefta..." Ruphaywanmi riman, Martha Falcon de Mantilla, ninakushanman hinan riman, sapanqa rimayn uqaritinti rumita hina samapan, yuyaynukuntan saphinchan, hanaspai makinwan churuya munanman hinaraq. Rimayn pagmi Martha Falcon rimarin, yuyaynukuna tarpunapan, pukara hinan rimarisqan uqaritinti, tupsaq yuktan thinkin, ichaq hinataq purishayku:

—MAYQEN TUYTUA KAWASQAYKIMANTAN ASUAN HANAQAP ASUPASRANKI
—Mama kaymi
—HAYK'A KUTAQRI
—Kinsa wawayuqmi kani.
—WARMACHALLARAQCHU, WAYNACHU ICHA, ICHATAQCHU ERQELLARAQ

—Wawalaraqmi kanku, ñuqaykunaypa. Graco runakunaq mamantan yuwan...

Pacha t'irray chay manta sumaq kay manta kharuncha llank'anakuna

—Astawaraqmi rimasqayku kallapa Wach'irinkun rimaykuna, tapuykuna urmanku, ñaraq sayariku, rin...

—Sumaq KAY PISIY, YAPAKUSHANCHU, ICHATAQCHU KUNAQ KAQNINKUNATA KAKUN.

—Sumaq kaylla lñanuna nuan wayra kainypip, hinan fügapeqa Sumaq ch'usaq p'uyru hinallan, mana am...

—ALLIN KAYCHU SUMAQ PURIRICHIN

—Manapascha hinachu kannan hunt'achiqinomi, hujinaga mana mas kuska ruwayllan. Manan araykullachu, manan kusikuykuna warmikunapa sumaq kanku, y...

Ruphaywanmi riman Martha Falcon de Mantilla.

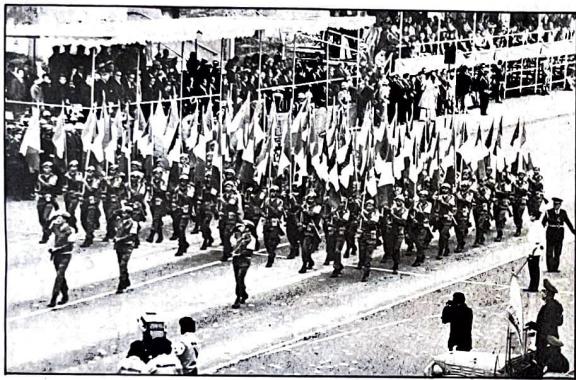

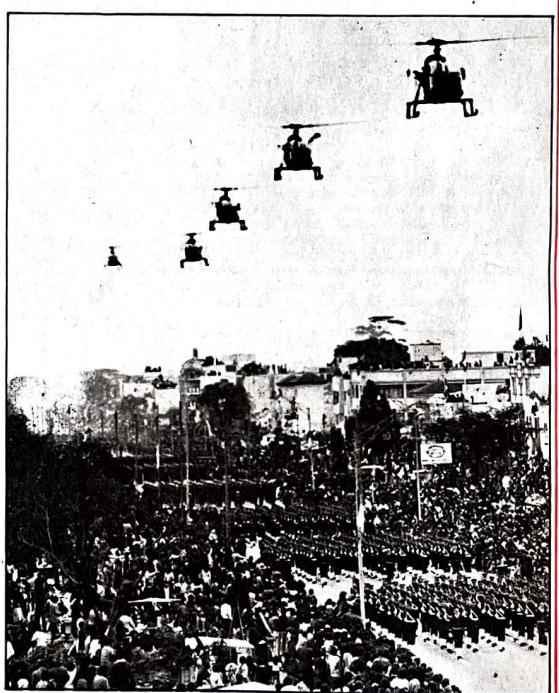
QASI TIYAY T'IKANANPAQ

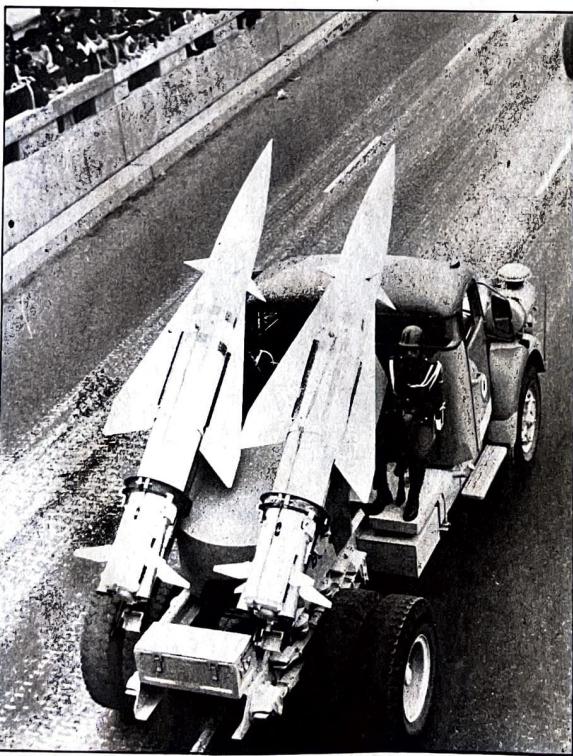
Paymi makirwan, llaqtanchista ñawpachishan.

Qasi tiyaytan kharu llaqtapi qhawanku.

Hanaqmanta pachan llaqtanchista qhawashanku.

Phuyutapas kallpanqa suyunraqmi...

Hina qhawasqqa, kusi tiyaytan tiyasun